

VÁCLAV LÁSKA (1862 - 1943)

Doc. Ing. Pavel Hánek, CSc

katedra speciální geodézie FSv ČVUT v Praze

27. července 1943 zemřel v Řevnicích u Prahy český vědec světového významu, pedagog University Karlovy, prof. Dr. Václav Láska. Jeho základní životopisná data nalezne čtenář v encyklopedických slovnících, např. [1], [2], hodnocení současníků pak v pracích [3], [4], [5], [7], které byly použity při zpracování tohoto textu, příp. v [8], [9].

Václav Láska se narodil 24. srpna 1862 v rodině pražského stavitele. Roku 1883 si zapsal - v souladu se svým vyhraněným zaměřením ze střední školy (klášterní gymnázium v Bohosudově a německé malostranské gymnázium) - na pražské německé universitě matematiku, fyziku a u prof. Weineka astronomii; již v následujícím roce se stal jeho asistentem na hvězdárně v Klementinu, kde se aktivně zapojil i do meteorologických pozorování. Ještě jako student napsal r. 1884 pro význačný časopis *Astronomische Nachrichten* (AN) stať *Note zur Lösung des Keplerschen Problems*. (Byla první z jeho celkem asi 250 původních vědeckých publikovaných prací, z nichž mnohé jsou považovány za průkopnické; přibližně 50 z nich se týká geodézie.) Ve školním roce 1885/86 navštěvoval jako mimořádný posluchač pražské německé techniky přednášky vyšší geodézie prof. K. Kořistky. Studia, během nichž už pocítil existenční potíže, ukončil doktorátem roku 1887 a nadále pracoval na hvězdárně. Roku 1890 byl jmenován na české technice asistentem prof. Seydlera na astronomické observatoři na Letné. Na této vysoké škole se na podzim téhož roku habilitoval pro obor vyšší geodézie. Přednášel kartografii, fotogrammetrii a z vyšší geodézie astronomické pasáže a teorii a výpočty trigonometrických sítí. V letech 1890 - 1891 se zúčastnil pod vedením prof. Františka Müllera (pro další vývoj oboru významného) polygonometrického měření města Písku. Roku 1895 byl jmenován mimořádným členem České společnosti nauk a téhož roku přijal místo mimořádného (od 1898 řádného) profesora astronomie a vyšší geodézie na technické vysoké škole v haličském Lvově (Lembergu); zároveň se stal i soukromým docentem astronomie na tamější universitě. V roce 1897 uzavřel sňatek se sl. Anežkou, roz. Maisnerovou, s níž vychoval dva syny. Seznam služebních povinností rozšířil roku 1899 o funkci ředitele astronomické a seismologické observatoře lvovské techniky. V té době se stal členem redakční rady časopisu *Österreichische Zeitschrift für Vermessungswesen* (ÖZfV) a v souvislosti s těžbou nafty v Haliči se začal zabývat geologií. Již jako známý a respektovaný vědec si prof. Láska roku 1911 vybral z nabídek university ve švýcarském Freiburgu a Karlovy university místo profesora na nově zřízené stolici (katedře) aplikované matematiky pražské university, na které setrval až do odchodu do výslužby v roce 1932; vedl i stolice pro statistiku a pojistnou matematiku a pro zemský magnetismus. Po vzniku ČSR spolupracoval na organizaci statistických, geodetických a kartografických a geofyzikálních ústavů nového státu. S prof. B. Šalounem organizoval geofyzikální a seismologickou službu, roku 1920 založil Geofyzikální ústav a stejně jako v Čs. národním komitétu geodetickém a geofyzikálním se stal jeho prvním předsedou. S prof. J. Pantoflíčkem se spolupodílel na koncepci a vedení prací na prestižním zeměpisně statistickém Atlase Republiky československé, připravovaném od roku 1920 a vydávaném mezi roky 1930 - 1935. Po ovdovění r. 1938 žil u jednoho ze svých synů v Plzni. Pro stále se zhoršující onemocnění pohybového ústrojí strávil

poslední měsíce života u svého švagra v Řevnicích, kde byl ušetřen evakuací před leteckými útoky. Prof. Fr. Čechura, známý důlní měřič, v [7] o svém učiteli a příteli napsal: "Láska byl přímý, skromný a milý v jednání, nezištný a obětavý, ve své nesmírné dobrotě pomáhal z vlastního popudu, poradil každému."

Rozsah vědeckých zájmů prof. V. Lásky, podložený průběžným studiem nejnovější světové literatury a nesmírnou pílí, byl neobvykle široký. Pouhý výčet oborů, v nichž aktivně - zpravidla na špičkové úrovni - pracoval, je impozantní. Citované literární prameny uvádí astronomii (kosmickou fyziku), balneologii, filosofii matematiky, fotogrammetrii, geodézii (vyšší i nižší), geofyziku, geografii, geologii, hydrologii, kartografii, klimatologii, matematickou statistiku (včetně počtu pravděpodobnosti a pojišťovnictví), meteorologii, počtářství (včetně tehdy významného graficko-mechanického počtu a nomografie), seismologii a vyrovnávací počet (včetně prací v MNČ). Byl ovšem i konstruktérem přístroje s kontaktním dálkoměrem pro inženýrskou tachymetrii, který je v české literatuře popsán v [6], fototeodolitu a výpočetního pravítka. Autor těchto řádků připojuje ještě obor dějin zeměměřičtví, protože prof. Láska uveřejnil např. roku 1894 v prestižním časopise *Zeitschrift für Vermessungswesen (ZfV)* pojednání *Theodolit - zu dessen Geschichte*, r. 1907 o historii protínání zpět a v *ÖZfV* práce o historii libelových nivelačních přístrojů a o dějinách polského zeměměřičtví.

Literární činnost prof. Lásky byla vysoce ceněna a uznávána pro dokonalou znalost problematiky a původnost řešení s jednoznačně formulovanými závěry. Její soupis pro období let 1884, kdy publikoval již zmíněnou první práci v AN, po rok 1922, kdy odborná veřejnost slavila jeho šedesátiny, je uveden v [4]. Kromě knižních vydání a v textu již zmíněných periodik nalezneme jeho práce v dalších časopisech, mezi které patří např. *Archiv für Mathematik u. Physik*, *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky*, *Ergänzungs - Hefte für angewandte Geophysik*, *Kosmos* (pol.), *Meteorologische Zeitschrift*, *Mitteilungen d. Erdbeben - Kommission d. k. Akademie d. Wiss. in Wien*, *Zeitschrift für Instrumentenkunde*, *Zeměměřičský věstník*, *Zprávy královské Společnosti nauk*, *Živa* nebo publikace České akademie věd. Pro zběžnou informaci lze z neznámějších jmenovat čtyřdílnou knihu *Sammlung von Formeln der reinen und angewandten Mathematik* (Braunschweig 1889-1893), *Aufgabensammlung zur algebraischen Analysis* (1889), ve Stuttgartu vydávané učebnice *Lehrbuch der sphärischen und theoretischen Astronomie und der mathematischen Geographie* (1889), *Lehrbuch der sphärischen Trigonometrie* (1890), *Einleitung in die Functionstheorie* (1893), *Lehrbuch der Vermessungskunde* (1894), dále známé práce *Ziele und Resultate der modernen Erdforschung* (1904), *Die Erdbeben im Lichte neuerer Forschungen* (1908), polsky psané *Astronomia sferyczna i geodezya w zysza* (Lwov 1899), *Miernictwo* (1903), *Wyklady nomografii* (1905), české práce *Theorie nivellování na geoidu*, *O transformaci ortogonálních geodetických souřadnic na elipsoidu*, *Vyšetřování měn světlosti hvězd proměnných* (1894), příručky *Počtářství geodetické* (Praha 1894), *Vyšší geodesie* (1896), *Počet pravděpodobnosti* (1921), *Počet graficko-mechanický* (1923), *Úvod do kosmické fyziky a matematické geografie* (1926), *Úvod do geofyziky* (1927). Poslední vydanou prací, kterou V. Láska uzavřel svou 55letou vědeckou a publikační činnost, "...zůstává nedotčen poctami a tituly, jako učitel i vědec neskromnějším dělníkem na své vinici" [5], jsou *Základy filosofie* (Prometheus Praha 1939).

Literatura

- [1] heslo L.V., Ottův slovník naučný, díl XV, J. Otto Praha 1900, s. 678
- [2] heslo L.V., Ottův slovník naučný nové doby, díl III, sv. 2, J. Otto Praha 1935, s. 1067-1068
- [3] Tichý Al.: Prof. Ph.Dr. Václav Láska. Zeměměřičský věstník XII, 1924, č. 4, s. 46-52
- [4] Vetter Q.: Profesor Dr. Václav Láska šedesátníkem, Časopis pro pěstování matematiky a fyziky LIII, , 1924, č. 1+2 (tzv. Láskův sborník), s. 1-19
- [5] Klobouček J.: Prof. Dr. Václav Láska zemřel, in: Různé zprávy, Zeměměřičský obzor SIA 4/31, 1943, č. 11, s. 171-172
- [6] Tichý Al.: Láskův universální tachymetr v úpravě Rostově. (Patent Láska - Rost). Zeměměřičský věstník 23, 1924, č. 6, s. 81-83, pokr. č. 7, s. 100-103, č. 8, s. 113-118, č. 9, s. 135-138
- [7] Prof. Dr. Václav Láska (1862-1943). Sborník pro dějiny přír. a techn. věd, 1964, č. 9, s. 189-217
- [8] Čupr K.: Václav Láska. Naše věda 25, 1947, s. 59-60
- [9] Pleskot V., Zátopek A.: In memoriam profesora Dr. Václava Lásky. Časopis pro pěst. mat. 93, 1964, s. 247-249